

לטובת הבנת הנושא ויצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משוררים, ולפי ההשערות

קבוצת טעמים עליונים **תלשא** ו-**תרסא** (עד כה כ-180 מתוך 727) ובטוי אפשרי שלה ב-**קרני-פרה** ומשרתו המקדימו **ירח-בן-יומו** (1 מתוך 1). **תלשא** טעם שבתפקידיו עשוי ללמד אלפניו ולאחריו, **תרסא** טעם שבתפקידיו מלמד בד"כ לכתוב בהמשך שמאלה הימנו - אחריו

1.1 אסתר

אסתר ז, ט:

וַיֹּאמֶר חֲרֹבְנָה אֶחָד מִן-הַסְּרִיסִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ נָם הִנֵּה-הֵעֵץ אֲשֶׁר-עָשָׂה הֶמֶן לְמִרְהָבִי אֲשֶׁר הִבֵּר-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ עִמָּד בְּבֵית הֶמֶן נָבִיחַ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תִּלְהוּ עֲלָיו:

אסתר רבה (וילנא) פרשה י ט והמלך קם בחמתו ממשחה היין על גנת הביתן, מה עשה מיכאל המלאך התחיל מקצץ את הנטיעות לפניו והוסיף חמה על חמתו, ושב אל משתה היין והמזן עמד לבקש על נפשו, מה עשה מיכאל דחפו על אסתר והיתה מצעקת אדוני המלך הרי הוא כבשני לפניך, ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית, ושמע המן הדבר הזה ונפלו פניו, מה עשה אליהו זכור לטוב נדמה לחרבונו ואמר לו אדוני (**אסתר ז, ט**) **הַמֶּלֶךְ נָם הִנֵּה-הֵעֵץ אֲשֶׁר-עָשָׂה הֶמֶן לְמִרְהָבִי** וגו', דא"ר פנחס צריך לומר **חרבונו זכור לטוב**,

וַיֹּאמֶר חֲרֹבְנָה – מונח תלישא-גדולה (=תלשא), כעין שני תלשא, תלשא הוא טעם העשוי ללמד אלפניו ולאחריו. בלימוד **לאחריו** שני ענינים הקשורים לשיעור, חציצה, מחיצה.

תפקיד מחיצה - מה עשה **אליהו זכור לטוב** נדמה לחרבונו, היינו אליהו הרוחני נדמה לחרבונו התלכש במחיצה הגשמית של חרבונו.

תפקיד שיעור - אפשר כי כאן מרמז על חישוב גימטריה על המלים **אֲשֶׁר-עָשָׂה הֶמֶן** ע"פ רעיון המבוסס על אותה תבנית ירח-בן-יומו קרני-פרה, במופע היחיד שלה בתורה **במדבר מסעי לה, ה: אֶלְפִים בְּאַמָּה**.

נסתמך על **מנחת חינוך מצוה כד** ... והנה מבואר בריש עירובין דפעמים משערין באמות שוחקות ופעמים משערין באמות עצבות וזה וזה לחומרה ... (ומביא בשם **הרשב"א**) דאמה שוחקת יתירה על אמה עוצבת **חצי אצבע** וגו' ולכן אחר 2000 אמה נוצר הפרש של 41.66 אמה בין הגבול הנמדד באמה עצבה ובין הגבול הנמדד באמה שוחקת. ועוד ע"פ **מנחת חינוך מצוות כד, תח, תקכ** אם גואל הדם הורג את הרוצח בשגגה החוסה בעיר המקלט בתוך השיעור הפנימי דינו כרוצח, אם הורגו מחוץ לשיעור החיצוני עשה מצוה, אם הורגו בין שני השיעורים אסור אבל פטור.

אפשר כי **ירח-בן-יומו** – מתאר באידיאוגרמה – ציור – חבל מדידה, **קרני-פרה** מתאר מרחקים שונים של אותו שיעור, אשר בתורה אלו שני גבולות עיר מקלט הנוצרים כתוצאה ממתחת ורפיון חבל המדידה.

בגלל מבנה דומה במגילת אסתר הציע הרב אביגדור נבנצל שליט"א לפרש כי אורך חבל המדידה של חמישים אמה יש לו בטוי בעץ של המן שגובהו חמישים אמה. ואגב כך גם פירש כי מותר לצאת מתחום שבת כדי ללכת לבית דין על עדות ירח-בן-יומו לקביעת ראש חדש. יש להניח כי בעץ כמו של המן באורך חמישים אמה לא יהיה רפיון ניכר ולכן הוא כלי מדידה מדויק ולפיו אפשר לקבוע חבלי מדידה של חמישים אמה.

חישוב הגימטריה הוא כך:

אֲשֶׁר-עָשָׂה – ירח-בן-יומו, גי' המלים "ירח-בן-יומו" = 332 = של"ב, עולה **אליהו זכור לטוב** ככתוב ב-**אסתר רבה** הנ"ל ולא הבטוי "אליהו הנביא זכור לטוב"

הֶמֶן – קרני-פרה, באופן ציורי נראה המן תלוי מתחת לקרני פרה. גי' המלים "קרני-פרה" = 645 = תרמ"ה. נוסף כולל אחד (כי כתבנו במקף לכן אפשר לחשב כמלה אחת) ויעלה תרמ"ו. **אסתר רבה** מכיר טובה לחרבונו שדיבורו "הרים" את המן להתלות מקרני-פרה, ומכונה **חרבונו זכור לטוב**. גימטריה המלים האלה עולה 551 וכאשר נרים עליהם את גימטריה המן = 95 נקבל גי' קרני-פרה ועוד אחד = תרמ"ו

אם נסיר את המן מקרני-פרה (בלי הכולל) 95 – 645 = 550 יעלה תק"ן, שגרים לעם ישראל לתקן דרכו ולקבל תורה ברצון ובאהבה. דבר זה נתמך בהופעת תבנית דרגא מונח רביע ב- **אסתר ז, ט** **אֲשֶׁר הִבֵּר-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** וב-**שמואל א' טו, יג** **וַיֹּאמֶר לְוִ שְׂאוּל** כפי שמוסבר בהמשך.

הסבר בפסוק בדרך הקשורה לתיקון הקילקול מיצר הרע, חטא אדם הראשון, חטא עם ישראל.

אסתר ז, ט:

וַיֹּאמֶר חֲרֹבְנָה אֶחָד מִן-הַסְּרִיסִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ נָם הִנֵּה-הֵעֵץ אֲשֶׁר-עָשָׂה הֶמֶן לְמִרְהָבִי אֲשֶׁר הִבֵּר-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ עִמָּד בְּבֵית הֶמֶן נָבִיחַ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תִּלְהוּ עֲלָיו:

וַיֹּאמֶר חֲרֹבְנָה – מונח תלישא-גדולה, כעין שני תלשא, תלשא הוא טעם העשוי ללמד אלפניו ולאחריו. כאן בלימוד **אלפניו** אפשר כי (א) ירמו לגזירת בי"ד של מעלה **לעקוב** את עם ישראל בגזירת המן, גזירה שנחתמה בטיט ולכן היה סיכוי לבטלה; (ב) ירמו לעקירת גזירת בי"ד של מעלה ביציאת עם ישראל בהנהגת מרדכי בעל **הבחינה הנעלה** (עוד תפקיד של תלשא ותרסא) במהלך תשובה וקבלת תורה מרצון ובאהבה.

לְמִרְהָבִי - גרשיים, **אֲשֶׁר הִבֵּר-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - דרגא מונח רביע, התיקון ליצר הרע בחיבור מרצון לתורה ולקב"ה.

- אפשר כי כאן יש שילוב של תבנית גרשיים **דרגא** מונח רביע המציינת יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו
- עם תבנית** דרגא מונח רביע המציינת פרט עיקרי או מיוחד שפרטים אחרים מתיחסים אליהם, כאן הפרט העיקרי הוא

יצר הרע ותיקונו.

- **התבנית גרשיים דרגא** מונח רביעי, בפשט הכתוב מלמד על עצמו בהדגישו את יהודיות מעשה מרדכי שהציל את אחשורוש, ללא פניות ופרס, לעומת כל הסובבים את אחשורוש ובראשם המן.
  - **התבנית דרגא** מונח רביעי המציינת פרט עיקרי או מיוחד שפרטים אחרים מתיחסים אליהם, כאן הפרט העיקרי הוא יצר הרע ותיקונו.
- שני לימודי התלשא בלימוד אלפניו סכים על טעמי הקרא, **אַשְׁרֵי דִּבְרֵי-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - דרגא מונח רביעי, תבנית המציינת פרט מיוחד שפרטים אחרים מתיחסים אליהם, כאן הפרט הוא **יצר הרע ותיקונו** (עד כה נמצא לכ- 40 מופעים בתורה מתוך 59 הקשר דרשתי זה, ועוד מופעים אחרים בהקשר דומה בנ"ך).
- מצד אחד **יצר הרע** של השתתפות בסעודת אחשורוש ואין אונס, הביא לגזירת בי"ד של מעלה **לעקור** את עם ישראל בגזירה **אַשְׁרֵי-עֲשֵׂה הָמֵן** - לעקור את עם ישראל מן העולם (להשמיד להרוג ולאבד ביום אחד).
  - מצד אחר **תיקון ליצר הרע, לְמַדְהֵכִי אַשְׁרֵי דִּבְרֵי-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - גרשיים דרגא מונח רביעי, מצד **תבנית גרשיים דרגא** מונח רביעי, זה כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. כאן אפשר כי מלמד על הכלל כולו, כי מרדכי למד מתענית נינוה כי בתענית ותשובה מעבירים את רוע גזירה ובפרט אם חתומה בטיט ולא בדם.
  - מצד **תבנית גרשיים דרגא** מונח רביעי, **אַשְׁרֵי דִּבְרֵי-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - דרגא מונח רביעי, בפשט משמעות הקרא הוא דיבור המציל את אחשורוש, בדרש מרדכי דיבר טוב על מלכו של עולם, ועורר את בני ישראל בצום ובתשובה לקבלת התורה מרצון ומאהבה בעקבות גזרת המן וכך נעקרה גזירת בי"ד של מעלה.

תיקון זה מרומז באותה תבנית בפסוק שבו שאול מודיע לשמואל על ביצוע דבר ה' להשמיד את עמלק:
שמואל א' טו, יג

[יג] וַיָּבֵא שְׂמוּאֵל אֶל-שְׂאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימְתִי אֶת-דְּבַר ה':
וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוּל - דרגא מונח רביעי, מעשה תיקון לא לחטאת שאול אלא לקבלת התורה בסיני בכפיה מתוך יראת העונש. הקב"ה מפעיל את היצר הרע באופן שהיצר הרע נראה כפועל מעצמו ולבסוף מתגלה שהוא מביא לקיום רצונו של הקב"ה. ב-**שמואל א'** היצר הרע נראה מצליח ומחטיא את שאול החושב שביצע דבר ה'. אבל בהחטאה זאת יש תכלית לקב"ה, שאותה אמר הרבי הראשון מרוז'ין לחידושי הרי"ם, כי משמעות מאמר שאול **הַקִּימְתִי אֶת-דְּבַר ה'** היא שכתוצאה מכך ששואל חמל על אגג לילה אחד נולד לאגג צאצא ממנו יצא לסוף המן השר של אחשורוש.

ב-**אסתר** מתגלה שאותו המן מביא להסרת טבעת המלך אחשורוש לחתום על גזירת השמדת ישראל דבר הגורם **לְמַדְהֵכִי אַשְׁרֵי דִּבְרֵי-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - דרגא מונח רביעי, לעורר את בני ישראל בתענית ותשובה לא רק על השתתפותם במשנה אחשורוש אלא לקבל ברצון ובאהבה את התורה והאמונה בקב"ה ולכפר בכך על קבלת התורה במדבר במחשבה כי הקב"ה כפה עליהם הר כנגיגית. בעקבות קבלת התורה מרצון ע"י ישראל נפתחת הדרך לקבלת עול מלכות שמים ע"י כל אומות העולם ואז יתקיים "ומלאה הארץ דעת ה' כמים לים מכסים".

הקשר לחטא הנחש מבוטא ע"י ר' אלעזר הקליר בבית הראשון של הפיוט הנאמר בברכת האבות בשחרית לשבת זכור:
אזכיר סלה זכרון מעשים / בימים האלה נזכרים ונעשים / גחון גח מבין עכסים / דראונו להזכיר לרקב כעסים.
גחון גח מבין עכסים - פירש **בנימין זאב הלוי שישא**: לפי שקם עלינו עמלק הנמשל **לנחש רע** הנמשך מבעלי ארסיים להרע לנו. ומקור הפירוש ע"פ **בראשית רבה פר' ט"ו, ס"ד**: ושם הנהר השני גיחון זו מדי שהיה המן שף עמה **כנחש עש"ה** על גחונך תלך ע"כ, וע"ש ברש"י שהיה מזרע עמלק שף עמה **כנחש** שנתחבר עם אחשורוש לפורענותן של ישראל, ו**נחש** נקרא גיחון ע"ש על גחונך תלך, ועל זה יסד הפייטן גחון גח מבין עכסים עכ"ל.

בר' גו, וְכִי תֵאָדָה-הוּא לְעֵינַיִם - דרגא מונח רביעי, מופע ראשון בתורה חטא בעטיו של יצר הרע - הנחש, ב-**ש"מ א' טו, יג** ו**וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוּל** - דרגא מונח רביעי, חטא בעטיו של יצר הרע, **הַקִּימְתִי אֶת-דְּבַר ה'** תיקון לעתיד לבוא, ב-**אסתר ז, ט** **אַשְׁרֵי דִּבְרֵי-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - דרגא מונח רביעי, חטא בעטיו של יצר הרע, בהשתתפות בסעודת אחשורוש ואין אונס, דבר הגורם לנחש לקטרטג והמן הוא שליחו וע"י תשובה תיקון וקבלת התורה ועול מלכות שמים מרצון לעומת קבלת התורה במדבר בכפיה.

במגילת אסתר יש עוד שלושה פסוקים עם מופע דרגא מונח רביעי, שמשמעם יצר הרע ותיקונו או עקירתו.

1. **אסתר ה, ה: אִם-מִצְאֵתִי חַן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ ... יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן** ... - דרגא מונח רביעי, כאן יש שימוש ביצר הרע להשגת **תיקון**, בהזמנה למשנה הראשון פירש רש"י המרומז בטעמי (ה,ה) ההזמנה למשנה השני, **שהמלך יחשוב שהוא** המן **חשוק אליה ויהרגנו**, וזה נותן הבנה נוספת בגמרא **בבלי חולין קלט, ב מהרש"א חידושי אגדות** ואמר המן העץ במעשה הנחש והוא לפי שהיה הוא גזע צפוני מעשו ועמלק אשר כחם נחש הקדמוני וגו' כי בעץ הדעת פיתה הנחש את חוה, ובעץ הדעת עוררה אסתר את אחשורוש על המן והעברת הגזירה המוליקה לגאולה כפי שנלמד ב-(ח,ה). ומשנה היין הוא עוד בטוי של יצר הרע בחול של הפשט ונכסי קרבנות המקדש בקודש של המשמעות הנסתרת.
2. **אסתר ה, ה: וְאִם-מִצְאֵתִי חַן לְפָנָיו** ע"פ **פרי צדיק שמות פורים [ח]** ... **עד עכשיו** ועד גזירת המן הלכה לאחשורוש **באונס ועכשיו ברצון** ונאלצה להפעיל יצר הרע כדי שאחשורוש ירשה לשנות גזירת המן **ונולד מזה דרוש בן אסתר שבנה את בית המקדש**, וכך לקרב גאולת ישראל. ע"פ **שפת אמת** ... מתעורר החן של המעשה ע"י המצוה. וכן **אברי האדם נגד רמ"ח מצות עשה** וכל אבר שעושה בו מצוה ע"י נעשה מקחו של הקב"ה שמעיד שנברא רק לעשות רצון בוראו ... מצד פשט הכתוב המכוון למלך אחשורוש, אסתר נאלצה לעורר יצר הרע של אחשורוש כדי לתקן הגזירה של המן
3. **אסתר ט, ב: חָמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְאֵת עֶשְׂרֵת בְּנֵי-הָמֵן** ע"פ **תרגום יונתן** חָמֵשׁ מֵאָה גּוֹבְרֵיָא וּפְלִיזִין (כל אחד חשוב לעצמו) דְּמְנֻעֵית עֲמֵלֵק, **ט"ז אורח חיים סימן תרצ (ט)** מתחלת **חמש מאות איש**. - במהר"ל כתב בשם הרוקח שטעמו דחמש מאות איש משום דעשרת בני המן היו שרי חמשים על אותן ה' מאות איש עכ"ל: